

Cadeautje van de Bultrug aangespoeld

Goorde Eendenmossel Conchoderma auritum (Linnaeus, 1767) op Walvispok Coronula diadema (Linnaeus, 1767)

Bram Langeveld, Cilka Maas & Mark Bosselaers

Sinds 2007 zijn ze er jaarlijks in onze Noordzee en regelmatig zelfs dicht op de kust: Bultruggen *Megaptera novaeangliae* (Borowski, 1781). De dieren lijken het er naar hun zin te hebben, want ze worden foeragerend waargenomen en sommige individuen blijven lang hangen (Leopold *et al.*, 2018). Ook in december 2025 en januari 2026 zwommen er een of zelfs twee Bultruggen dicht op de Zuid- en Noord-Hollandse kust, getuige de gegevens op Waarneming.nl en het landelijk nieuws. Ook vanaf de boulevard van Noordwijk was een Bultrug in januari goed te zien door de verrekijker. Een van ons (BL) heeft daar op 24 januari enorm van genoten. Het ging om een goed herkenbaar individu met een duidelijke witte vlek op de rechterzijde onder de rugvin. Helemaal zeker is dat natuurlijk niet, maar het was hoogstwaarschijnlijk precies deze Bultrug die iets eerder een cadeautje achterliet, dat door Cilka Maas op 8 januari 2026 werd opgeraapt van het strand van Noordwijk tussen Langevelderslag en Noordvoort (Fig. 1). In een tamelijk rijk aanspoelsel lag daar opeens een gigantische zeepok met daaraan enorme eendenmossels op lange, vlezige stelen. Nogal opvallend, dus mee naar huis. Het ensemble is nu onderdeel van de collectie van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam (NMR993700222009 en 10).

Figuur 1: Geoorde Eendenmossel Conchoderma auritum (Linnaeus, 1767) op leeg huisje van Walvispok Coronula diadema (Linnaeus, 1767) op het strand van Noordwijk (Langevelderslag-Noordvoort), 8 januari 2026.

Walvispok

Zeepokken zijn eigenaardige kreeftachtigen. Hun larfjes leven vrij in het plankton, maar na een aantal stadia hechten ze zich vast aan een hard substraat. Vanuit hun antennes scheiden ze een natuurlijke lijm/cement af en het beestje komt zo dus ondersteboven muurvast te staan. Hun lichaam is sterk gereduceerd en ze vormen een

Figuur 2: Geoorde Eendenmossel Conchoderma auritum (Linnaeus, 1767) op leeg huisje van Walvispok Coronula diadema (Linnaeus, 1767), strand Noordwijk (Langevelderslag-Noordvoort), 8 januari 2026. De twee grootste exemplaren liggen op elkaar, waardoor het zichtbare exemplaar een extra paar oortjes lijkt te hebben. Collectie Natuurhistorisch Museum Rotterdam (NMR993700222009 en 10). Schaalbalk is 2 cm.

beschermend huisje dat uit een aantal wandplaten bestaat die met elkaar vergroeid zijn tot een stevig geheel (Darwin, 1854). De meeste van onze zeepokken hebben wat wittige huisjes en blijven klein. Iedereen kent die wel van het strand.

De zeepok die Cilka oprapte is echter opvallend groot, met een diameter van maximaal 5,5 cm (Fig. 2). Dit is onmiskenbaar een walvispok, een soort zeepok die

gespecialiseerd is om op en aan de basis diep verankerd in de huid van walvissen te groeien (Darwin, 1854). Er zijn enkele verschillende soorten. Strandvondsten van walvispokken zijn erg zeldzaam. Het gaat meestal om losse platen van (sub)fossiele exemplaren. De meest algemene soort van onze kust is *Cetopirus polysyrinx* Collareta *et al.*, 2022, zoals het Noordwijkse exemplaar van Langeveld (2010).

Bij de vondst van Cilka gaat het om een kakelvers exemplaar van *Coronula diadema* (Linnaeus, 1767). *Coronula* betekent kroontje en *diadema* natuurlijk diadeem; waarschijnlijk omdat Linnaeus ze als kroontje van de walvissen zag. Het grote formaat maakt direct duidelijk dat dit een van de soorten walvispok is. Typisch voor *Coronula diadema* zijn de duidelijk zeshoekige holte voor de weke delen, het opvallende contrast tussen de gladde wanden met slechts wat fijne groeilijntjes en de meer uitgesproken ribben op de hoeken (Darwin, 1854) en het feit dat die ribben vrij smal zijn en de tussenruimtes vrij diep ingesneden zijn. Bij *Cetopirus* zijn die ribben veel breder en vlakker. Daarnaast worden bij dat genus de hoekstukken met ribben veel dikker en breder, zodat ze bijna het gehele huisje bedekken en is de vorm van het huisje duidelijk meer afgeplat dan bij *Coronula* (e-mail Alberto Collareta, 12 maart 2026).

De weke delen van de Walvispok zijn weliswaar verdwenen, maar het huisje is nog helemaal intact en aan de onderzijde en in kanalen die van onder naar boven door de wandplaten van de zeepok lopen, zijn resten van de donkere walvishuid goed te zien (vergelijk Darwin, 1854; Kim *et al.*, 2020: fig. 3). Walvispokken zijn sterk gespecialiseerd en elke soort walvispok leeft doorgaans maar op één soort walvis. *Coronula diadema* komt in hoofdzaak voor op de Bultrug maar kan heel zelden ook voorkomen op andere vinvissen en zelfs af en toe op een potvis. Een geïnfecteerde Bultrug draagt al snel honderden pokken, vooral op de randen van de flippers, op de snuit en rond de spuitopening (de neus dus). Op fraaie foto's van Ton Haver op Waarneming.nl vanaf de pier van IJmuiden zijn ze zelfs te zien op de staart van 'onze' Bultrug (Fig. 3).

Figuur 3: Walvispokken *Coronula diadema* (Linnaeus, 1767) op de staart van 'onze' Bultrug *Megaptera novaeangliae* (Borowski, 1781); pier van IJmuiden, 2 februari 2026. Foto: Ton Haver.

Walvissen (moeten) migreren. In de winter hebben ze in de Noordelijke IJszee geen voedsel meer en bovendien vriest die grotendeels dicht. Ze trekken dan naar het zuiden om te overwinteren en zich voort te planten. Daarbij vallen ze zelf zonder eten (krill), maar de walvissen overleven dan op hun vetreserves. De Walvispokken (het zijn commensalen; "disgenoten"; geen parasieten) vallen ook zonder eten, maar zij overleven het niet. Ze bevruchten elkaar snel en zo groeien er miljoenen larven uit, die vrij in het water zweven als plankton. Na een paar larvale stadia, worden ze aangetrokken door (stoffen afgescheiden door) walvishuid en al snel hechten ze zich op de huid van een Bultrug, om later te zullen uitgroeien tot een grote pok (Nogata & Matsumura, 2006). De oude pokken vallen (ten minste gedeeltelijk) af (Bianucci *et al.*, 2006). Doordat er steeds weer meer en meer walvissen langs onze kusten passeren wordt de kans groter om dergelijke pokken op onze stranden te vinden. Dat is een goede zaak, het geeft aan dat de walvispopulaties toenemen en vooral dat ze weer meer en meer langs onze kusten naar het zuiden trekken, een route die ze lange tijd vermeden hebben. De Walvispok alleen al, is een prachtige gift van de Bultrug en een bijzondere vondst. Maar het wordt nog beter: op de Walvispok zitten bijzondere eendenmossels.

Geoorde Eendenmossels

Aan de Walvispok zitten vier eendenmossels.

Eendenmossels zijn nauwe verwanten van de zeepokken, maar ze behoren tot een eigen groep binnen de kreeftachtigen. Qua uiterlijk wijken ze behoorlijk af, maar qua inwendige bouw zijn er sterke overeenkomsten tussen de twee groepen. Net als zeepokken, hebben ook de eendenmossels een sterk gereduceerd lichaam en hechten ze zich aan hard substraat. In tegenstelling tot zeepokken, hebben eendenmossels een lange steel en als ze een schelp hebben, dan zijn de klepjes niet tot een stevig geheel gefuseerd (Darwin, 1851, 1854).

Twee van de eendenmossels (Fig. 2) aan de Walvispok zijn opvallend groot (de grootste: lichaamslengte ca. 3,2 cm; steel 4,6 cm); de andere twee zijn kleiner, maar verder

identiek. Alle vier hebben ze sterk gereduceerde schelpstukjes, en lange, stevige en duidelijk van het lichaam afgescheiden stelen. Daarnaast hebben ze twee opvallende buisvormige uitsteeksels aan de top. Het lichaam is grotendeels donkerpaars, de steel heeft wat donkerpaarse lengtestrepen en de buisvormige uitsteeksels hebben donkerpaarse vlekjes tegen een bleke achtergrond. Deze combinatie van kenmerken maakt determinatie mogelijk als Geoorde Eendenmossel *Conchoderma auritum* (Linnaeus, 1767) (Huwae, 1985, 1986; Hayward & Ryland, 1995).

Conchoderma auritum groeit niet of zelden op walvishuid, maar kan op diverse harde ondergronden groeien, zoals scheepsrompen, boeien of zelfs de tanden van potvissen. De soort lijkt echter een sterke voorliefde te hebben voor het huisje van *Coronula* (Darwin, 1851; Kim *et al.*, 2020); er zijn tot wel 40 exemplaren van Geoorde Eendenmossels van

één *Coronula* bekend (Cornwall, 1927)! Vondsten van deze eendenmossel in onze wateren zijn op twee handen te tellen en afkomstig van een walvis zijn ze nog zeldzamer (Holthuis & Fransen, 2004), hoewel de associatie tussen *Conchoderma auritum* en *Coronula diadema* dus wel goed bekend en heel veelvoorkomend is (Darwin, 1851; Kim *et al.*, 2020). Maar kom er maar eens aan!

Dankwoord

Met dank aan Ton Haver voor toestemming voor gebruik van zijn fraaie foto en aan Alberto Collareta (Dipartimento di Scienze della Terra, Università di Pisa) voor informatie.

Bram Langeveld, Natuurhistorisch Museum Rotterdam, Westzeedijk 345, 3015 AA Rotterdam, langeveld@hetnatuurhistorisch.nl, Cilka Maas, cilkamaas@gmail.com & Mark Bosselaers, Instituut voor Natuurwetenschappen, Vautierstraat 29, B-1000 Brussel, België/Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, Kousteensedijk 7, 4331 JE Middelburg, mark.bosselaers@telenet.be

Bronnen

Bianucci, G., W. Landini & J. Buckeridge, 2006. Whale barnacles and Neogene cetacean migration routes. *New Zealand Journal of Geology & Geophysics* 49: 115-120.
Cornwall, I.E., 1927. Some North Pacific whale barnacles. *Contributions to Canadian Biology and Fisheries* 3: 503-517.
Darwin, C., 1851. A monograph on the sub-class Cirripedia, with figures of all the species. The Lepadidae; or, pedunculated cirripedes. The Ray Society, Londen.
Darwin, C., 1854. A monograph on the sub-class Cirripedia, with figures of all the species. The Balanidae

(or sessile cirripedes); the Verrucidae, etc., etc., etc. The Ray Society, Londen.

Hayward, P.J. & J.S. Ryland (red.), 1995. *Handbook of the Marine Fauna of North-West Europe*. Oxford University Press, Oxford.

Holthuis, L.B. & C.H.J.M. Fransen, 2004. Interesting records of whale epizotic crustaceans from the Dutch North Sea coast (Cirripedia, Amphipoda). *Nederlandse Faunistische Mededelingen* 21: 11-16.

Huwae, P.H.M., 1985. De rankpotigen (Crustacea – Cirripedia) van de Nederlandse kust. *Tabellenserie van de Strandwerkgemeenschap* 28: 1-44.

Huwae, P.H.M., 1986. Over de eerste vondsten van twee *Pennella*-soorten (Crustacea: Copepoda) en van *Conchoderma virgatum* (Spengler) (Crustacea: Cirripedia) in Nederland. *Zoologische Bijdragen* 35: 1-9.

Kim, H.K., B.K.K. Chan, C.-B. Kang, H.W. Kim & W. Kim, 2020. How do whale barnacles live on their hosts? Functional morphology and mating-group sizes of *Coronula diadema* (Linnaeus, 1767) and *Conchoderma auritum* (Linnaeus, 1767) (Cirripedia: Thoracicalcareia). *Journal of Crustacean Biology* 40: 808-824.

Langeveld, B., 2010. Een fragment van de zeepok *Coronula diadema* van het strand bij Noordwijk. *Het Zeepaard* 70: 76.

Leopold, M.F., E. Rotshuizen & P.G.H. Evans, 2018. From nought to 100 in no time: how humpback whales (*Megaptera novaeangliae*) came into the southern North Sea. *Lutra* 61: 165-188.

Nogata, Y. & K. Matsumura, 2006. Larval development and settlement of a whale barnacle. *Biology Letters* 2: 92-93.

Een weekje slapen op Richel

Tessa Yanover (34)

In mei werkte ik als vrijwillig wadwachter op eiland Richel aan de oostkust voor Vlieland. Tijdens het broedseizoen en hoogseizoen zet Rijkswaterstaat (beheerder van onbewoonde eilanden in de Waddenzee) wadwachters in. Op drukke dagen kunnen hier tientallen recreanten van boord stappen. Wadwachters zorgen voor toezicht en informatie en helpen de kwetsbare natuur te beschermen. Na jaren op een wachtlijst te hebben gestaan, mocht ook ik eens uitwaaien en monitoren.

Over Richel

Aan de zuidkant van Richel is het gedoogd om met je boot droog te vallen. De rest van de zandplaat is afgesloten voor

mensen, zodat de natuur hier haar gang kan gaan.

Wadwachters zorgen dat de recreanten zich aan de regels houden op Richel en vertellen over de kwetsbare natuur en waar de gasten mogen wandelen. Ook wijzen zij mensen op de Ecode van het Wad: dit zijn een aantal gedragsregels voor de scheepvaart op de Waddenzee. Richel is een van de belangrijkste zandplaten voor de Grijze zeehond en verschillende broedvogels. Daarom mogen passanten alleen op het strand en moeten voor de aangegeven bordjes blijven.

